

mindst mulige Rum, altsammen koloreret paa den smagfuldste Maade. Den irske Skole kjender ikke Prydelser af Blade, Løvværk, Blomster, Agern o. a. d., men bruger tit groteske Fantasi-dyr, hvis spidse Tunger eller lange Haler danne Begyndelsen af de vidunderlig forgrenede Linjer.

Det er naturligt, at denne særegne irske Smag overførtes til Jona af Columba og vedligeholdtes dér af hans Disciple, der førte et strengt afholdende Munkeliv og især syselsatte sig med Afskrivning og Dekorrning af Haandskrifter. Der kan vel næppe nu paavises Mindestene fra den Tid, men fra det 8de og 9de Aarhundrede findes der flere Mindestene med Korset indridset paa Stenen og alle fire Ender udførte i Smirkler og Snoninger. De i det 12te Aarhundrede indvandrende Benediktinere fulgte det givne Spor, og fra deres Tid skrive sig de højst smagfuldt og kunstfærdigt udhuggede Mindestene, hvorpaa Jona er saa rig. Man kan paa mange af disse finde Mønstre aldeles tilsvarende til dem, der findes i Manuskripter fra hin Tid, og det er heller ikke underligt, da Benediktinerne i Følge deres Regel ikke alene gave sig af med deres klosterlige Gjærning, hvortil Afskrivning af Haandskrifter hørte, men ogsaa lærte og udførte forskjellige Haandværk, som Smedning, Tømring, Stenhuggeri. Uden Tvivl ere derfor de fleste af Jonas Mindestene udførte i selve Klostret af Munkene, hvoraf det da igjen ligefrem fulgte, at Stenene over Klostrets Prierer udmærke sig fremfor alle andre ved deres rige og overdaadige Dekoration. Alene den i fire Felter delte 9 Fod høje Mindesten over fire Prierer maa have krævet flere Mænds Arbejde i mange Aar. — Mest fremtrædende ere dog de faa Levninger af mangfoldige storartede Kors eller kristelige Mindestene, hvoraf Øen i sin Tid vrimlede.

Saaledes findes i St. Orans Kapel Levningerne af Mackinnons Kors, paa hvis ene Side findes en velbevaret Afbildning af et Skib, netop af den Form, som vi kjende fra Afbildninger af vore nordiske Forfædres Skibe paa deres Tog til England i det niende og tiende Aarhundrede. — St. Martinskorset foran Katedralen er fuldstændig bevaret; det er 14 Fod højt, udhugget af én Basaltblok og hvilende paa en tre Fod høj Granitfod. Det er prydet med mange mystiske Figurer og Slyngninger. Fra en noget senere Periode end dette er Macleans Kors mellem Nonneklostret og Katedralen. Det er en 11 Fod høj Monolith af en Slags haard Glimmerskifer, der har trodset Aarhundreders Vind og Vejr og Menneskenes Raahed; selv de allerfineste Slyngninger fremtræde endnu i deres hele Renhed og Skarphed. Sagnet siger, at den døende Columba paa sin sidste Vandring hvilede ved Foden af den Høj, hvorpaa Korset senere oprejstes, for endnu en Gang at kaste et vemodigt Blik ud over Jona og de tilliggende Øer.

Med en lignende vemodig Følelse forlader enhver rejssende den lille, minderige Ø, dog ingen maaske mere end den danske, der besøger den. Saa mange Minder om hans Fædrelands svundne Storhed og Vælde ere vaagnede i ham, men dog ogsaa Følelsen af, at selv den paa Verdenshavet ubetydeligste Prik kan — uagtet sin Afmagt i det politiske Raad og paa Valpladsen — hævde sin Værdighed og Anseelse paa Aandens Omraade, naar Kristendommens høje Kultur og Videnskab og Kunst holdes i Ære. Maatte denne Følelse være bleven levende i os alle ved at have færdes i Tanken paa Tumlepladsen for vore Forfædres mægtige Bedrifter, da havde denne lille Skildring naaet sin Hensigt.

Mindre Meddelelser.

Danske Opmaalingsarbejder 1878. Efter Opfordring er der godhedsfuldt meddelt Tidsskriftet følgende officielle Oplysninger:

Generalstabens topografiske Afdeling har fortsat Placeringsarbejderne i det nordøstlige Jylland og udført et Præcisionsnivellement fra Hobro til Aalborg. Detailopmaalinge ere foretagne i Egnen omkring Viborg og Randers med en Styrke af 8 Officerer og 41 Underofficerer. Af Generalstabens kobberstukne Kaart og Atlasblade ere Herning, Husby, Nørre Felling, Ringkjøbing og Ørre i 1:40,000, samt Generalkaartet over Fyen i 1:160,000 udgivne i Handelen. Desuden er der udkommet: Fotolitografier af 21 jyske Maaleborde; 1 Plan over Lejren ved Eremitagen; de to nordligste Blade af Kjøbenhavns Omegn i Maalestokken 1:20,000, samt Blad 1 af Generalkaartet over Jylland i 1:160,000. I Løbet af 1879 venter man at faa de manglende fotolitografiske

Kaart af den sydlige Del af Jylland i 1:20,000 mod Øst indtil i Højde med Linjen Viborg-Randers, mod Vest indtil i Højde med Linjen Viborg-Holstebro færdige.

Svopmaalingen har opmaalt Løbene omkring Kjøbenhavn samt Flinterenden, for saa vidt dette Løb hører til dansk Side.

Undersøiske Vulkaner og Flodbølger ved Avstraløerne. I de sidste Aar har der vist sig en stærk vulkansk Virksomhed ved flere af Avstraløerne, og vi meddele derfor et Uddrag af Iagttagelserne derover, i det vi tillige bede Læserne mindes, at der i Februar 1877 er opkommet et nyt undersøisk Krater ved Havaji mellem *Sandwichsøerne* (se nærv. Tidsskr., 1ste Bind, 1877, S. 137).

Den 1ste Decbr. 1877 iagttog saaledes Kapt. Helander ved *Ny-Zeeland* et undersøisk vulkansk Udbrud; Havet skummede stærkt og sendte en svær Sø ind imod Skibet. —

Den 10de Januar og den 11te Februar 1878 iagttoges vulkanske Udbrud ved *Tanna*, en af de sydligste af Ny Hebriderne. En paa Øen bosat svensk Kjøbmand Petersen har om det førstnævnte af disse Udbrud fortalt, at allerede ved det første Stød hævedes Bunden af den paa Vestsiden af Øen liggende Havn op over Havets Overflade; Dampskyer steg i Vejret, og kort efter kom en 50 Fod høj Bølge og ødelagde alle de indfødtes Plantager ved Havnen. — Ved Udbruddet i Februar blev Havneindløbet meget indsnævet. Klipper hævede sig i Vejret, en stor Flodbølge rejste sig og fremkaldte ligeledes flere Odelæggelser paa Landet.

Den 1ste Marts 1878 traf Kapt. Harrington ved *Bougainvilles Ø*, en af Salomons Øerne, saa svære Flodbolger, at al Navigeringen blev umulig; han modte dernæst en stor Mark af Pimpsten og Aske, der, saa langt Øjet kunde se, strakte sig i store Flader og Striber. I fire Dage krydsede Skibet igjennem al denne Pimpsten og Aske.

Den 9de Februar 1878 fandt Kapt. Hersheim den nordøstlige Kyst af *Ny Britannien* indhyldet i Røg og Havet i stor Omkreds dækket med Pimpsten. Han fik dernæst at vide, at der havde dannet sig tre Kratere paa *Ny Britannien*, og at der var fremkommet en ny Ø, omtr. 50 Fod høj og henved en Kvartmil i Tværmaal.

Til disse forskjellige Fremtoninger kan endnu føjes, at der den 10de Januar 1878 har fundet et vulkansk Udbrud Sted i *Magalhaensstrædet*, og at der den 27de og 28de Januar 1878 viste sig en stærk Flodbølge ved Callao, saa at Bølgebryderen ved Havnen ødelagdes o. s. v. Endelig maa det nævnes, at der i September 1878 er sket et vulkansk Udbrud paa *Kantsjatka*, og det viser sig altsaa, at der er megen Uro i hele den vældige Vulkankreds, der omgærder Sydhavet.

J. S. Hohlenberg.

Den første Oplysning om Golfstrømmen skyldes — i følge *Starbuck's* „History of the american whale-fishery“ (1878) — nordamerikanske Hvalfangere. Da *Benjamin Franklin* 1771 var i London, spurgte forskellige Handelsmænd ham om Grunden til den Ulykke, der var imellem Varigheden af Handelsskibenes Rejse til Rhode-Island og den engelske Pakets til Ny York. Forskjellen var nemlig omtrent fjorten Dage, og dette ærgrede de engelske Kjøbmænd. De mente, at Bestemmelsesstedet kunde have nogen Indflydelse og overvejede, om de ikke skulde ophøre med at sende Paketerne til Ny York og derimod lade dem sejle til Rhode-Island. Franklin spurgte sig nu for hos en Slegtning, som samtidig med ham var i London, nemlig Hvalfangeren, Kaptajn *Følger* fra Nantucket, og denne fortalte ham da, at Kjøbmandsskibene sejlede saa hurtig, fordi de førtes af Folk fra Rhode-Island, der vare kjendte med Golfstrømmen og dens Virkninger; paa Rejsen til Amerika drog de For del af denne Kundskab. De engelske Kaptajner vare derimod uvidende om Golfstrømmen, skjønt de flere Gange vare blevne gjorte opmærksomme paa, at de sejlede imod en Strøm, som løber tre engelske Mil i Timen, og at dersom Vinden desuden var svag, vilde denne Strøm endog sætte dem mere tilbage, end Vinden førte dem frem. Men de vare altfor kloge til at modtage Vejledning af simple amerikanske Hvalfangere og vedbleve derfor deres egen Kurs med et Tab af fra to til tre Uger paa hver Tur. Efter Franklins Opfordring tegnede *Følger* Strømmens Omrids og skrev tillige en Vejledning om, hvorledes man skulde bruge eller undgaa den, og denne Tegning, som blev lavet for mere end et Aarhundrede siden, er i Hovedsagen den samme, som findes paa Nutidens Kaart. „Da Hvalfangerne fra Nantucket“, skriver Franklin, „ere særdeles godt kjendte med Golfstrømmen, dens Retning, Styrke og Udstrækning, fordi de stadig jage i dens Udkanter lige fra deres Egn og helt ned til Bahama-Øerne, blev en Tegning af denne Strøm skaffet fra en af dem, Kaptajn *Følger*, og der blev af mig sørget for, at den til Gavn for de sofarende blev indtegnet paa det gamle Kaart i London.“

M. Petersen.

Videnskabelig Expedition til Grønland. Ligesom tidligere er der atter i Aar afgaaet en videnskabelig Expedition

til Grønland og den udgjøres denne Gang af Premierløjtnant *Jensen* i Flaaden og Kand. polyt. *A. Kornerup*, som begge have indlagt sig saa megen Fortjeneste af deres Vandring 1878 paa Indlandsisen; desuden ledsages Expeditionen af Premierløjtnant *R. Hammer* i Flaaden. Fartøjet, med hvilket Expeditionen er afgaaet, er Barkskibet „Ceres“. Kaptajn *Frederiksen*, og Maalet er foreløbig Holsteinborg. Expeditionens Øjemed er at opmaale og undersøge en Del af Kysterne mellem Kolonierne Holsteinborg og Egedesminde, der hidtil saa godt som ere ukjendte, i det man næsten ikke véd andet om dem end, hvad Grønlænderne have fortalt. Det er Planen til Efteraaret, at d'Hr. *Jensen* og *Kornerup* skulle gaa tilbage til Kjøbenhavn, hvorimod Hr. *Hammer* rejser imod Nord for, om mulig, at træffe sammen med Assistent *Steenstrup*, der nu har været et Aar i Grønland. Efter Planen skal frendeles Hr. *Steenstrup* rejse hjem til Efteraaret, hvorimod Hr. *Hammer* skal overvintre i Grønland for dels fra Jakobshavn og dels fra Klavshavn at foretage Iagttagelser over Omenaklfjordens Ismasser samt foretage Maalinger af Temperaturen i Havet og Lign.

Vi have ikke nodig at udhæve, hvor glædeligt det er, at man nu fra Danmark har paabegyndt Undersøgelser af Grønland, der efter vore Forhold maa kaldes ret storartede. Den Dygtighed, som d'Hr. *Jensen* og *Kornerup* allerede have lagt for Dagen, er jo af saadan Art, at man, hvis ikke uforudsete Omstændigheder stode til, har al Grund til at vente noget betydeligt af deres Rejse.

Ed. E.

Havundersøgelser ved Island. Ogsaa ved Island skal der i Aar ligesom tidligere foretages Undersøgelser. Skrueskommerten „Ingolf“ er afgaaet dertil, ført af Kaptajn *Mourier* og med Premierløjtnant *Wandel* som næstkommanderende. Ogsaa herfra vil der forhaabentlig ligesom før komme vigtige Meddelelser; thi enhver Maaling af Dybden eller af Varmen i Havet mellem Island og Grønland, det saakaldte Danmarksstræde, maa regnes for at være af stor videnskabelig Interesse.

Ed. E.

Øen St. Kilda. Uden for Hebriderne, der ligge tæt op til Vestkysten af Skotland i Retning fra Nordøst til Sydvest, findes to smaa Øilokke, nemlig *Flannanerne* eller *de syre Jægere* og *Hirt* eller *Hirts*, af Engelskmændene kaldet *St. Kilda*. Efter forskellige engelske Skrifter meddelede *Elisæ Rectus**, at Hovedøen i denne sidste Øhok er opfyldt af stejle Bjerge, hvis højeste Punkt naar 1250 Fod, og at man kun paa et eneste Sted fra Havet kan komme ind paa Øen; Afstanden derfra til Hebriderne udgjør henved 10 Mile. Uagtet den vanskelige Adgang, den store Afstand fra andre beboede Egne og den ringe Udstrækning af dyrkelig Jord, findes der paa Hovedøen en Del Mennesker, som leve her i større Ensomhed end det maaske er Tilfældet andensteds i vor Verdensdel. I Juli 1877 fandtes der paa Øen 19 Familier med 76 Mennesker, alle hørende til den gæliske Folkstamme og altsaa i nær Slægt med Højskotterne. Disse Folk leve saa isoleret, at Ankomsten af en Skib med dets Mandskab, hvis Levevis er saa helt forskellig fra Øboerne, hos disse sidste fremkalder en mærkelig og hidtil uopklaret Fremtoning. De indfødte angribes nemlig i saa Tilfælde tit af et Hudebefindende, der ledsages af Forkølelse. Man kalder denne Sygdom „Ottedagssygen“ (eight days sickness) eller „Baadshosten“ (boat-cough), og den er især farlig for Mændene; naar der kommer et Skib til Øen, er Følgen ikke sjældent, at flere Mennesker dø. Der hersker megen Dødelighed iblandt Børnene paa St. Kilda, og dette tilskrives man den underlige Næring, de faa; lige fra Fødselen af giver man dem nemlig en Olie, der findes i Stormfuglenes Mave og som man blander med Portvin. Kvindernes Frugtbarhed er imidlertid stor, og de faa mange Børn. Øen har derfor ikke alene fra Midten af forrige Hundrebaar haft omtrent samme Mennesketal som nu; men den har ogsaa kunnet sende en Snes Mennesker som Udvandrere til Australien.

Ed. E.